

IDEA anti COVID-19 # 3

Pomoc státu firmám na udržení zaměstnanosti: rychlá, jednoduchá, ekonomicky smysluplná¹

(krátké doporučení)

BŘEZEN 2020

Daniel Münich

Abstrakt

Toto shrnutí popisuje základní charakteristiky odkladu splatnosti odvodů sociálního a zdravotního pojištění zaměstnavatelů z mezd zaměstnanců, jako jednoho z řady nezbytných opatření, která by měla česká vláda uvést co nejrychleji do praxe, aby snížila negativní ekonomické dopady probíhající epidemie COVID-19 na firmy, zaměstnance a obyvatele a zkrátila období budoucí konsolidace národního hospodářství. Opatření je v souladu s doporučením studie [IDEA anti COVID-19 #2](#), které zdůrazňuje význam rychlosti zavádění opatření a jejich cílení na přežití zavedených ekonomických struktur během nejobtížnějšího období.

¹ Tato studie reprezentuje pouze názor autora, a nikoli oficiální stanovisko Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK v Praze (CERGE). Poděkování za užitečné připomínky k pracovní verzi textu patří Michalu Šoltésovi a Filipu Matějkovi. Veškeré případné nepřesnosti a chyby však jdou na vrub autorů. Tato studie vznikla díky podpoře Akademie věd České republiky v rámci programu Strategie AV21.

- Nutná a bezprecedentně restriktivní protiepidemiologická opatření (viz studie [IDEA anti COVID-19 #1](#)) již mají a budou mít obrovské negativní dopady na světovou ekonomiku. Nevyhne se jim ani malá a velmi globálně propojená ekonomika česká a ekonomické subjekty v ní – zaměstnavatelé a zaměstnanci. Je proto nezbytné, aby stát včasnými, bezprecedentními a vhodně koncipovanými opatřeními podal firemnímu sektoru pomocnou ruku k překonání ekonomických dopadů. Zdaleka nejde jen o přežití firem, ale hraje se i o udržení zaměstnanosti, výdělků zaměstnanců a o sociální únosnost ekonomické krize pro všechny obyvatele. Včasně implementovaný a vhodně koncipovaný mix vládních opatření může výrazně zkrátit období ekonomického propadu a obnovit ekonomický růst.
- Jedním z řady dalších nástrojů by měla být finanční pomoc státu cílená na jednotlivé firmy. Tato pomoc musí být za současného vývoje, obrovských ekonomických nejistot ohledně výhledu do budoucna rychlá, jednoduchá, efektní a efektivní. Musí směřovat do jinak životaschopných firem a usnadnit jim překlenout kritické období výpadku tržeb a dočasně snížit finanční nároky na výplaty zaměstnanců a splátky úvěrů. Než se opatření navrhnou a schválí, měla by vláda firmám dát alespoň dostatečně věrohodný příslib, že tato pomoc opravdu přijde.
- Jedním z velkých problémů k řešení je ulevit formám v odvodech zdravotního a sociálního pojistného za své zaměstnance do veřejných rozpočtů. Na rozdíl od zdanění příjmů fyzických osob (v podstatě daň ze zisku), tyto odvody musí firmy platit i tehdy, když pro zaměstnance nemá dost práce, protože zaměstnance nadále platí. Ulevovat firmám formou dotací mezd však z ekonomického pohledu nepředstavuje optimální řešení. Dotace jsou příliš složité na administrování a potřebu lidských interakcí, což je zdlouhavé a v dané situaci nevhodné. Dotace by navíc často plynula i firmám, které je nutně nepotřebují. Dotační podpora by pak vyšla příliš draho, takže pomoc státu by z pohledu jednotlivých firem byla buď příliš nízká, nebo by se k dotacím dostaly jen firmy některé.

- Jako vhodnější způsob se jeví firmám umožnit odklad plateb pojistného na sociální a zdravotní pojištění z mezd zaměstnanců do veřejných rozpočtů. V podstatě by šlo o autonomně vznikající firemní úvěr. Systém je třeba nastavit tak, aby půjčky byly dostupné a atraktivní především pro firmy, které byly za normálních podmínek životaschopné.

Toho lze dosáhnout například tak, že:

- Na odklad plateb budou mít nárok firmy schopné účetně doložit výrazný pokles tržeb v důsledku dění kolem COVID-19.
 - Odklad plateb bude podmíněn redukcí pracovní doby a hodinové mzdy zaměstnanců jako výraz ochoty firmy a jejich zaměstnanců se na řešení problému podílet.
 - Půjčky (ne dotace) budou přiměřeně úročené v rozmezí 3 % – 7 % p.a., ne bezúročné. Úrok totiž bude bránit tomu, aby o odklad plateb žádaly i firmy, které pomoc státu tolik nepotřebují a bezúročnou půjčku by si braly spíše pro její výhodnost.
- Půjčky vyjdou stát výrazně levněji než dotace. Za prvé proto, že velká část peněz se státu na splátkách v budoucnu vrátí (vše se samozřejmě nevrátí, protože řada firem nepřežije navzdory pomoci). Za druhé proto, že úroky placené firmami zlevní cenu peněz pro stát. A stát si navíc peníze za současné situace půjčí na finančním trhu poměrně levně a bude to zapadat do nutnosti nezbytné fiskální expanze.
 - Splácení půjček (odložených plateb pojistného) firmami je možno řešit buď splátkovým kalendářem nebo lépe jeho kombinací s dočasným navýšením míry zdanění firemního zisku. Takové nastavení firmu splátkově zatíží automaticky až v době, kdy se opět dostane do černých čísel. Takže firmy profitující z nákupní vlny záhy po odeznění karantény začnou splácet státu rychleji než firmy v sektorech, kde bude ekonomický propad zdlouhavější. Výhodou bude, že splácení bude probíhat více méně automaticky v již zavedeném běžném účetnictví a daňovém režimu (administrativně nenáročné) a vše bude také snadno zpětně auditovatelné.

- Zásadní je, že finanční úleva se k firmám může dostat velmi rychle bez složité přípravy a následné administrativy pro stát a firmy. Výhodou je, že za současné nejistoty ohledně vývoje karanténních opatření není třeba předem omezovat celkový balík státem určený na opatření. Podmínky a parametry dalších odložených plateb pojistného (dalších půjček) lze v budoucím období průběžně upravovat podle vývoje ekonomické situace, kterou je dnes velmi těžké předvídat. Veřejné rozpočty ročně na pojistných vyberou téměř 1 000 miliard Kč, tedy téměř jeden bilion Kč. Z toho firmy odvádí výrazně větší podíl než zaměstnanci.² Nabízí se zde tedy obrovský prostor firmám odložením odvodů převedením na půjčku finančně ulevit. Stát si na rozdíl od firem, hlavně menších a malých, může peníze půjčovat neskonale snadněji a rychleji.
- Výše uvedené opatření však nemůže být jediným nástrojem vládní pomoci na mikroúrovni. Cílí především na udržení zaměstnanosti a bude se týkat hlavně firem s vysokým podílem nákladů práce. Vedle něj musí vláda nabídnout i překlenovací úvěry pro firmy, opatření sociální politiky a včas rozhýbat dlouhodobě utlumenou aktivní politiku zaměstnanosti. Paralelně s tím musí přijít opatření makroekonomická ve formě mohutné fiskální expanze kompenzující obrovský pokles spotřební, soukromé investiční a zahraniční poptávky.
- Ale úplně na samém začátku, tedy dnes, musí vláda při přípravě balíčku opatření na podporu ekonomiky zajistit, že zodpovědná ministerstva (především MPSV a MF ČR) budou spolupracovat a táhnout za jeden provaz. Musí se skoncovat se zavedenou praxí, kdy si ministerstva dělají související agendy po svém, respektive necítí spoluzodpovědnost za konečný výsledek. Pokud bude každé ministerstvo připravovat svůj vlastní balíček ekonomických opatření na podporu ekonomiky, jako tomu dosud bylo v řadě jiných ekonomických agend, skončí to celé špatně. Opatření buď nebudou, nebo přijdou zbytečně pozdě, budou se křížit a vyjdou Českou republiku a její občany zbytečně draho.

² Sazba zdravotního pojištění zaměstnavatele je 9 %, zaměstnanec hradí 4,5 %, celkem 13,5 % z hrubé mzdy. Sazba sociálního pojištění zaměstnance je 6,5 %, zaměstnavatele 24,8 %, celkem 31,3 % z hrubé mzdy. Pojištění se odvádí měsíčně.